

آشنایی با واژه‌های حسابداری

نویسنده: محمد رضا پژوهی

عضو هیئت علمی دانشگاه علامه طباطبائی

تئوری حسابداری: Accounting Theory

تعریف تئوری: تئوری مجموعه‌ای از فرضیات، مفاهیم و اصول عملی است که در هر رشته‌ای به عنوان مرجع عام مورد استفاده قرار می‌گیرد. انجمن حسابداری آمریکا (AAA) در بیانیه (ASOBAT) تئوری را اینگونه تعریف می‌کند: «تئوری، مجموعه کاملی از فرضیات، مفاهیم و اصول عملی است که یک چارچوب کلی و عام برای مطالعه و بررسی در یک رشته فراهم می‌آورد.»

پرفسور Hendriksen مؤلف کتاب «Accounting Theory» تئوری حسابداری را مجموعه‌ای از یکسری دلایل منطقی در قالب اصول کلی، عام و مرتبط به هم که مرجع عمومی ارزیابی روش‌های موجود حسابداری و راهنمای توسعه و ارائه روش‌های جدید حسابداری است، تعریف می‌کند. وظیفه تئوری حسابداری ایجاد یک چارچوب یا مرجع کلی و عام برای راهنمایی و ارزیابی روش‌های مختلف حسابداری و ایجاد یک مبنای منطقی، یکنواخت و مفید برای بکارگیری اصول و روش‌های حسابداری است. به‌طور کلی هدف تئوری حسابداری تهیه اساس و پایه شرح عملیات

حسابداری و پیش‌بینی نحوه عمل در آینده است. تئوری حسابداری در سالیان اخیر، در نتیجه توافق عمومی حسابداران و استفاده کنندگان از اطلاعات حسابداری توسعه و رشد چشمگیری یافته است و بعضی از تئوری‌های حسابداری، توانایی پیش‌بینی خود را نشان داده‌اند. ارزش تئوری‌های حسابداری مبتنی بر قدرت پیش‌بینی آنها است و توانایی تئوری‌ها در پیش‌بینی نحوه عمل در آینده از طریق روش‌ها و تجزیه و تحلیل‌های آماری و تحلیل نتایج تئوری‌ها اندازه‌گیری و تعیین می‌شود.

انجمن حسابداری آمریکا (AAA) اهداف حسابداری را به شرح زیر بیان می‌کند:

- ۱ - شناسایی بهتر جنبه‌های مختلف حسابداری به منظور توسعه تئوری حسابداری
  - ۲ - ایجاد استاندارد برای گزارشگری اطلاعات حسابداری
  - ۳ - شناسایی راه‌های توسعه روش‌ها و رویه‌های حسابداری
  - ۴ - توسعه و رشد تحقیقات حسابداری و تهیه چارچوبی برای تحقیقات حسابداری
- این انجمن تئوری حسابداری را به شرح زیر تعریف می‌کند:
- تئوری حسابداری (موجود) شامل مجموعه‌ای از فرضیات، مفاهیم، روش‌ها، اصول و میثاق‌های حسابداری است که در تهیه صورت‌های مالی بکار گرفته می‌شوند، که به طور کلی عبارتند از:

□ الف - فرضیات اصلی ۲:

- ۱ - تفکیک شخصیت
- ۲ - تداوم فعالیت
- ۳ - واحد اندازه‌گیری
- ۴ - دوره مالی

□ ب - مفاهیم (عناصر) اصلی ۳:

- ۱ - دارائی‌ها، بدهی‌ها و حقوق صاحبان سهام
- ۲ - درآمد، هزینه، سود، زیان، سود غیر عملیاتی و درآمد جامع (عملیاتی و غیر عملیاتی)
- ۳ - سرمایه‌گذاری توسط صاحبان سهام (سرمایه) و توزیع منابع بین صاحبان سهام (سرمایه)

□ ج - اصول حسابداری^۴:

- ۱ - بهای تمام شده تاریخی
- ۲ - تحقق درآمد
- ۳ - شناسایی درآمد
- ۴ - تطابق (مقابله هزینه با درآمد)
- ۵ - حسابداری تعهدی
- ۶ - ثبات رویه
- ۷ - افشای کافی (کامل)
- ۸ - عینیت^۵
- ۹ - همبستگی (پیوستگی) بین صورت‌های مالی^۶

□ د - میثاق‌های محدودکننده^۷:

- ۱ - اهمیت
- ۲ - محافظه کاری
- ۳ - رویه‌های خاص صنعت^۸

تئوری‌های حسابداری بر مبنای قدرت پیش‌بینی آنها به سه گروه اصلی به شرح زیر طبقه‌بندی می‌شوند.

□ ۱ - تئوری‌های مصنوعی^۹

این سطح از تئوری‌ها بر تشریح روش‌های موجود حسابداری تأکید دارند و سعی دارند پیش‌بینی کنند که حسابداران هنگام مواجهه با بعضی از شرایط، چگونه واکنشی نشان داده و چگونه رویدادهای خاص را اندازه‌گیری و گزارش می‌کنند.

□ ۲ - تئوری‌های تفسیری^{۱۰} یا معنایی^{۱۱}

این سطح از تئوری‌ها بر ارتباط بین رویدادها یا پدیده‌ها و اصطلاحات و علائم مبین آنها تأکید دارند.

□ ۳ - تئوری‌های رفتاری^{۱۲} یا عملی^{۱۳}

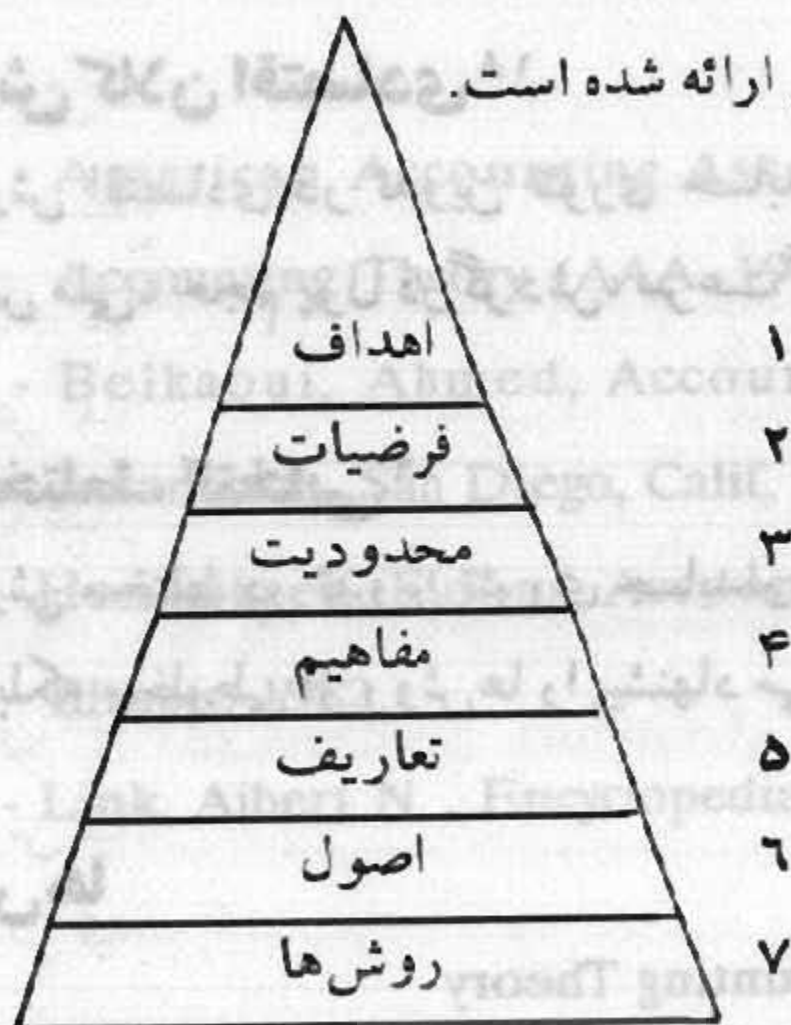
این سطح از تئوری‌ها بر مطالعه آثار صورت‌های مالی حسابداری بر تصمیم‌گیری‌های استفاده‌کنندگان تأکید دارند. این حسابداری، نقطه‌ای است که برای تدوین تئوری حسابداری از روش‌های متعددی استفاده می‌شود. اهم این روش‌ها عبارتند از:

□ ۱ - روش قیاسی^{۱۴}

روش قیاسی یعنی پی‌بردن از کل به جزء یا از علت به معلول. این روش قیاسی در تدوین تئوری حسابداری با اهداف، با فرضیات شروع می‌شود و در نهایت اصول و روش‌های منطقی از آن منتج می‌شود. فرآیند روش قیاسی شامل مراحل زیر است:

- ۱ - تنظیم اهداف خاص یا اهداف کلی گزارشگری
- ۲ - تعیین فرضیات اصلی، این فرضیات باید معرف شرایط اقتصادی، سیاسی و اجتماعی حاکم بر حسابداری باشد.
- ۳ - تعریف و تعیین مجموعه‌ای از محدودیت‌ها به منظور راهنمایی فرآیند روش.
- ۴ - تعریف و تدوین مفاهیم و اصطلاحات و یا چارچوبه‌ای که بتوان عقاید و نظرات را در آن قالب بیان و خلاصه کرد.
- ۵ - تعریف اصطلاحات بکار برده شده در عقاید و نظرات.
- ۶ - تدوین اصول یا جملات عمومی که از فرآیند عملیات حاصل شده است.
- ۷ - تدوین کاربرد اصول در موارد عملی و تدوین روش‌ها و قواعد منتج شده.

در شکل زیر فرآیند روش قیاسی ارائه شده است.

۲ - روش استقرایی^{۱۵}

استقرا یعنی از جزء به کل پی بردن.

فرآیند روش استقرایی، نتیجه‌گیری کلی از مشاهدات و تعمیم آن به جزء است.

۳ - روش اخلاقی^{۱۶}

روش اخلاقی در تدوین تئوری حسابداری بر مفاهیم عدالت، حقیقت و انصاف تأکید دارد. از پیش‌گسوتان این روش دکتر اسکات (Scott) است که تئوری خود را بر مبنای عدالت، انصاف و رفتار یکسان برای تمامی استفاده‌کنندگان از اطلاعات حسابداری قرار داده است. منظور از عدالت، انصاف و حقیقت، تهیه صورت‌های مالی بر مبنای حقیقت، صحت و ارائه اطلاعات مالی بدون تعصب و به‌طور یکسان برای تمام استفاده‌کنندگان است.

۴ - روش حسابداری جامعه‌شناسی^{۱۷}

روش جامعه‌شناسی در تدوین تئوری حسابداری بر ارائه اطلاعات مربوط به رفاه اجتماعی نظیر حفظ محیط زیست، بیکاری، آلودگی هوا تأکید دارد.

□ ۵ - روش کلان اقتصادی^{۱۸}

روش اقتصادی در تدوین تئوری حسابداری بر عوامل اقتصاد کلان نظیر تولید ناخالص ملی، حجم پول در گردش، سرعت گردش پول تأکید دارد.

□ روش مختلط، انتخابی^{۱۹}

روش مختلط در تدوین تئوری حسابداری بر بکارگیری یک روش خاص تأکید ندارد بلکه مخلوطی از روش‌ها را پیشنهاد می‌کند.

□ زیر نویس‌ها

- 1 - A Statement of Basic Accounting Theory
- 2 - Basic Assumptions
- 3 - Basic Concept or Elements
- 4 - Broad Principles
- 5 - Objectivity
- 6 - Articulated (or Interrelated) Financial Statements
- 7 - Modifying Conventions
- 8 - Industry Practices
- 9 - Syntactical Theories
- 10 - Interpretational Theories
- 11 - Semantical Theories
- 12 - Behavioral Theories
- 13 - Pragmatic Theories
- 14 - Deductive Approach
- 15 - Inductive Approach
- 16 - The Ethical Approach
- 17 - Corporate Social Accounting Approach
- 18 - Macroeconomic Approach
- 19 - Eclectic Approach

□ فهرست منابع :

- 1 - American Accounting Association, A Statement of Basic Accounting Theory (AAA. 1966).
- 2 - Belkaoui, Ahmed, Accounting Theory, Harcourt Brace Jovanovich, San Diego, Calif, 1985.
- 3 - Hendriksen, Eldons, Accounting Theory, Irwin, Homewood, Illinois, 1982.
- 4 - Link, Aibert N. , Encyclopedia of Accounting, Probus, 1990.

چستر بارنارد (۱۹۱۹) در کتاب خود «مدیریت سازمان» به عنوان اولین کسی که به این موضوع پرداخته است، اشاره کرده است. او در این کتاب به بررسی ساختار سازمانی و نحوه عملکرد آن پرداخته است. بارنارد در این کتاب به بررسی ساختار سازمانی و نحوه عملکرد آن پرداخته است. او در این کتاب به بررسی ساختار سازمانی و نحوه عملکرد آن پرداخته است.